

Nr 151.

Av herr **Jönsson** i Fridhill, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förnyad utredning rörande hela flottstationsfrågan.

1914 års riksdag har beviljat 1,400,000 kronor till anläggandet av en docka för pansarbåtar av Sveriges typ, men då valet av plats för denna blir avgörande för flottstationsfrågans lösning, i vad den avser val av plats, så förbehöll sig riksdagen att bliva hörd, innan platsen för den nya dockan fastslogs.

I nådig proposition till årets riksdag har beträffande denna fråga anförts följande:

»Vidare anhåller jag få erinra, att Kungl. Maj:t genom nådigt brev av den 17 september 1914 anmodat marinförvaltningen, chefen för marinstaben och inspektören för flottans övningar till sjöss att gemensamt inkomma med yttrande, huruvida nämnda docka lämpligen borde förläggas inom stationens nuvarande område och i sådant fall med förslag till plats därför eller, därest dockan syntes böra förläggas utom samma område, med därav föranlett yttrande och förslag. Till åtlydnad härav hava nämnda myndigheter den 12 augusti 1915 avgivit utlåtande i ämnet, därvid marinförvaltningen och inspektören hemställt, att den nya dockan måtte förläggas å plats invid Lilla Värtan, i främsta rummet å Lindarängen, men, därest oöverstigliga hinder härför mötte, vid Kaknäs, under det chefen för marinstaben föreslagit, att dockan måtte förläggas inom det nuvarande Galärvarvområdet. Då det syntes erforderligt och lämpligt, att frågan om platsen för dockans förläggning och därmed sammanhängande spörsmål underkastades ytterligare utredning, har jag, efter erhållet nådigt bemyndigande, den 15 december 1915 tillkallat marindirektören I. J. Falkman och kommandörkaptenen H. O. F. Gylden att såsom sakkunniga biträda inom departementet vid verkställande av sådan utredning. Denna fråga befinner sig ännu icke i det skick, att jag kan underställa densamma Kungl. Maj:ts prövning, men hoppas jag,

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 4 saml. 63 häft. (Nr 151—152.)

att den ytterligare erforderliga utredningen kan avslutas i så god tid, att propositionen i ämnet hinner avlåtas till innevarande års riksdag. Jag anser mig emellertid redan nu kunna uttala, att jag med hänsyn till innehållet av den redan förebragta utredningen icke kan tillstyrka Kungl. Maj:t, att den nya dockan förlägges inom stationens nuvarande område. Under förutsättning att Kungl. Maj:t gillar denna min uppfattning och riksdagen i anslutning härtill skulle fatta beslut om dockans förläggning utom nämnda område, läser ett sådant beslut enligt min mening såsom konsekvens medföra, att flottans varv inom de närmaste åren och sedermera även flottans station böra förflyttas från sin nuvarande plats.»

Den behandling av flottstationsfrågan, som förut ägt rum, har utmynnat i tre olika projekt:

Lindarängen—Kaknäs (Kaknäs);

Elfvik eller annan plats på Lidingö (Lidingö); samt

Torsbyfjärd.

I det betänkande, som den 15 november 1909 avgavs av den av Kungl. Maj:t den 28 september 1907 tillsatta kommittén för granskning av uppgjorda förslag till samfällid plan för rikets försvar m. m., framhölls,

»att den till Lindarängen—Kaknäs uti 1906 års sakkunnigas förslag angivna platsen för flottstationen synes lämplig;

att den vid Torsbyfjärd undersökta platsen synes vara lämplig och jämförbar med det föreliggande Kaknäsförslaget, men att en därstädes förlagd station har behov av en dyrbar järnvägsanläggning».

Kommittén ansåg sig icke böra taga i övervägande lämpligheten av Elfvik å Lidingön, på den grund att denna plats varit föremål för framställning från Kungl. Maj:t till 1907 års riksdag beträffande flottstationen och att denna framställning av riksdagens båda kamrar avslagits.

Vid stationsfrågans föregående behandling i övrigt ha två väsentligen olika uppfattningar gjort sig gällande beträffande platsvalet. Den ena uppfattningen har hävdad, att stationen skall ligga i eller i närheten av Stockholm, varigenom vissa fördelar skulle vinnas med avseende på kommunikationer, bostadsförhållanden m. fl. ekonomiska synpunkter. Den andra uppfattningen har velat göra gällande, att stationens försvar jämväl från landsidan i största möjliga mån bör underlättas, varför stationen bör förläggas i Stockholms skärgård på en plats, som äger betingelser för ett ihärdigt försvar i anslutning till Vaxholms fästning. Bedömda från nu berörda synpunkter kunna Kaknäs- och Lidingöförslagen betecknas såsom tillhörande första kategorien: Stockholmsförslagen och Torsbyfjärdsförslaget, den andra kategorien: fästningsförslaget.

Det torde vara ett numera erkänt faktum, att vidmakthållandet av flottans operationsbaser är ett livsvillkor för att flottan skall kunna fylla sin uppgift vid landets försvar. I Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 60 till 1914 års andra riksdag yttras beträffande denna fråga följande:

»Det är påtagligt, att flottans permanenta operationsbaser utgöra en nödvändig betingelse för upprätthållandet av dess stridsduglighet. En dylik operationsbas, d. v. s. en örlogsstation med dess varv, är emellertid ytterst sårbar. Förråd av reservmateriel och ammunition m. m. samt verkstäder, slipar och dockor ävensom under utrustning eller reparation varande fartyg låta sig nämligen — i saknad av skydd — lätt förstöras. Stora värden kunna härvid gå förlorade och en under krigets lopp obotlig skada åstadkommas. Allmänt erkännes även såsom självklart, att örlogshamnar måste vara tryggade genom ett fast försvar av tillräcklig motståndskraft. Alldeles särskild betydelse äger detta för vårt land. Dels måste vi nämligen räkna med en till sjöss väsentligt överlägsen motståndare, som ingalunda behöver använda hela sin kraft gentemot vår flotta, och redan av detta skäl förefinnes stor sannolikhet för att våra viktigaste kustfästningar skola bli utsatta för allvarliga anfall; dels och framför allt torde vår flotta, så länge hon uppträder i de för fiendliga fartyg svårnavigabla skärgårdarna, näppeligen behöva mot sin vilja inlåta sig i strid och svårligen kunna inestängas. Till följd härav är det stor sannolikhet för att fienden, i syfte att komma vår flotta till livs riktar ett anfall mot de för vidmakthållandet av hennes stridsduglighet oumbärliga operationsbaserna.»

Det är sålunda påtagligt, att flottstationens läge så väljes, att ett ihärdigt försvar av densamma möjliggöres. Krigserfarenheterna visa emellertid, att det icke är tillfyllest, att operationsbasen skyddas från sjösidan. Fastmer måste stor uppmärksamhet ägnas åt dess försvar åt landsidan. Vid alla de tillfällen, då en kustfästning under senare tider erövrats, har detta skett medelst anfall från landsidan. Så skedde i kinesisk-japanska kriget, då Port-Arthur och Wei-hai-Wei erövrades av japanerna; i spansk-amerikanska kriget, då amerikanerna bemäktigade sig Santiago; i rysk-japanska kriget då Port-Arthur togs av japanerna, samt slutligen i det nu pågående kriget, då japanerna tillskansade sig Tsingtau. Generallöjtnant Ericson yttrar även i sin bekanta broschyr om flottstationens läge, att såsom ett oavvisligt villkor för förläggandet av flottans huvudkrafter till Stockholms skärgård måste därför uppställas att flottstationen skyddas av starka befästningar även mot landsidan och såsom föredragande i sjökrigsvetenskap inför krigsvetenskapsakademien anför kommandör P. J. Dahlgren att sista kriget (rysk-japanska)

bekräftat den krigshistoriska erfarenheten, att då maritima operationsbaser erövrats, så sker det genom anfall från land av den makt, som behärskar havet. Det måste därför anses fastslaget, att platsen för den nya flottstationen väljes med hänsyn till möjligheterna att skydda platsen mot anfall såväl från sjö- som landsidan.

Granskar man de olika förslagen, så finner man, att ett accepterande av något av stockholmsförslagen nödvändiggör huvudstadens befästade åt landsidan. Ett effektivt skydd av Stockholm åt landsidan skulle emellertid dels medföra så stora kostnader dels binda så avsevärda delar av armén att en dylik åtgärd givetvis måste lämnas ur räkningen. De olika stockholmsförslagen synas därför ej böra komma i fråga.

Vad återigen Torsbyfjärdsförslaget beträffar, ställa sig förhållandena betydligt gynnsammare. Ett befästade av Värmdö synes icke möta några oöverstigligen svårigheter och synes för övrigt genom 1914 års riksdags beslut i försvarsfrågan i väsentlig grad underlättats.

Alla taktiska skäl synas därför tala för valet av Torsbyfjärd som plats för den nya flottstationen.

Vad slutligen de ekonomiska förhållandena beträffar, torde böra framhållas, att Torsbyfjärdsförslaget utan tvivel komme att ställa sig gynnsammare än Kaknäsförslaget. Enligt 1907 års kommissions beräkningar skulle kostnaderna för flottstationsanläggningen uppgå till vid Kaknäs kr. 33,527,258: — och vid Torsbyfjärd kr. 38,236,296: —.

Betänker man,

att markkostnaden vid Torsbyfjärd upptagits till kr. 2,500,000: —, under det att enligt vad undertecknad förvissat sig om densamma kan erhållas för kr. 806,200: —,

att en summa av 2,033,000 kr. som upptagits för en järnvägsanläggning, åtminstone delvis torde förränta sig;

att den ökade kostnaden för bostäder dock icke är räntelös, enär antalet inkvarteringsbidrag bliver mindre i händelse stationen förlägges till Torsbyfjärd i stället för Kaknäs; samt slutligen

att i stället för den ytterst värdefulla marken vid Kaknäs gäller det vid Torsbyfjärd mark, som står i väsentligt lägre pris;

så torde utan tvivel kunna påstås, att jämväl de ekonomiska skälen tala för stationens förläggande till Torsbyfjärd.

Emellertid kan ej sättas ifråga anslag till fullständig nyanläggning för flottans räkning. Frågan löses enklast på det sättet, att man så länge det kan ske använder de nuvarande flottstationsanläggningarna, men fastslår Torsbyfjärd såsom den blivande flottstationen och dit för-

lägger alla nyanläggningar allt efter som de skola bringas till stånd. Sålunda löser sig flottstationsfrågan efter hand och utan nämnvärda uppoffringar från statens sida. Samtidigt hinner staten att ordna kommunikationsfrågan, och jämväl bostadsfrågan finner sin lösning på ett naturligt sätt, i det att bostäder icke behöva uppföras hastigare än inflyttning äger rum, vilket i sin ordning betingas av den omfattning förläggningen kommer att försiggå.

Då säkerligen frågan är av den allra största betydelse icke blott för vår flotta utan även för sjöfarten i allmänhet genom de utsikter som skulle yppa sig för en snabbare förbindelse mellan Sveriges huvudstad och öppna havet, torde det kunna ifrågasättas om icke en allsidig ytterligare utredning av flottstationsfrågan vore behöflig. Statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet har meddelat, att två sakkunniga inom marinen tillkallats för den pågående utredningen.

Jag har ovan utgått ifrån, att de förutsättningar för en flottstation, som förut förelegat, också kunna anses bestående efter de erfarenheter, världskriget ger. I själva verket torde mycken tveksamhet här om kunna råda. Flygvapnets utveckling, hittillsvarande befästningars ringa motståndskraft m. m. äro faktorer att räkna med jämväl vid en anläggning av nu förevarande art. I varje fall är all betänksamhet av nöden, då det gäller en anläggning av den omfattning och den kostnad, varom här är fråga. Det är vida bättre att dröja något år med fastslående av en dylik anläggning för att kunna få världskrigets erfarenheter tillämpade, än att driva på anläggningen och äventyra, att den sedan blir i ena eller andra avseendet mindre tillfredsställande.

Med återopande av vad sålunda anförts, tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att, innan frågan om plats för anläggande av den docka, till vilken 1914 års riksdag anvisat medel, underställes riksdagen, en ur opartisk militär och sjöfartsteknisk samt ekonomisk synpunkt sakkunnig förnyad utredning — däri även civil sakkunskap lämnas tillfälle göra sig gällande — måtte äga rum av hela flottstationsfrågan med behörigt avseende också fäst vid världskrigets erfarenheter.

Stockholm den 26 januari 1916.

Sven Jönsson.

